Aile Özelliklerinin Çocuklarda Davranış Problemleri Üzerindeki Rolü

The Role of Family Characteristics on Child Behavior Problems

Prof. Dr. Kürşat Şahin Yıldırımer[1] • Ocak Korhan Özduru[2]

[1] St. Clements University, Psikoloji Bölüm Başkanı. [2] St. Clements University, Aile Danışmanlığı Yüksek Lisans Öğrencisi (özgün yayın künyesindeki ifade).

MRS Journal of Arts, Humanities and Literature · Cilt 2, Sayı 2 · Şubat 2025 · s. 1–9 · e-ISSN 3049-1444

Makale geçmişi: Gönderilme 18.01.2025 · Kabul 02.02.2025 · Yayımlanma 05.02.2025

ResearchGate DOI: 10.13140/RG.2.2.29582.68169 (ResearchGate kayıt DOI'si; Zenodo DOI'si değildir).

ÖZET

Bu çalışma, 7–12 yaş grubundaki çocuklarda görülen davranış problemleri üzerinde aile ilişkilerinin etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında aile dinamiklerinin, ebeveynler arasındaki uyum ve çatışma düzeylerinin çocuklar üzerindeki etkileri sosyoekonomik ve demografik açılardan incelenmiş; bulgular çok disiplinli bir yaklaşımla yorumlanmıştır. Temel amaç, sağlıklı aile işlevlerinin çocukların davranışsal ve duygusal gelişimi üzerindeki rolünü ve olası risk etmenlerini değerlendirmektir.

Özgün metinde, araştırmanın St. Clements University adına, Prof. Dr. Derya Berrak ve Prof. Dr. Kürşat Şahin Yıldırımer'in başkanlığında İstanbul'daki resmî ve özel okullarda öğrenim gören 7–12 yaş grubundan 172 çocuğa ilişkin verilerle yürütüldüğü belirtilmektedir. Veri toplama araçları olarak Aile Değerlendirme Ölçeği (kaynakta FDS/FAS), Achenbach Çocuk Davranış Listesi (kaynakta ACDL) ve sosyodemografik bilgileri içeren Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler betimleyici istatistikler, SPSS 26.0 ve regresyon analizi gibi yöntemlerle değerlendirilmiştir.

Sonuçlar, aile işlevlerinin sağlıklı biçimde yürütüldüğü ortamlarda davranış problemlerinin anlamlı düzeyde azaldığını göstermektedir. Özellikle güçlü ve etkili iletişim, problem çözme, aile içindeki rollerin açık olması ve duygusal destek; çocukların sosyal ve duygusal uyumunu güçlendiren etmenler olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık aile içi çatışmalar, ebeveynler arasındaki düşük uyum ve aile işlevlerindeki aksaklıklar çocukların davranış problemleriyle ilişkilendirilmiştir. Sosyoekonomik durum, eğitim düzeyi ve çocuğun yaşadığı çevrenin de aile ilişkileri ve çocuk davranış problemleri üzerinde önemli etkilerinin bulunduğu belirtilmektedir. Bulgular, aile odaklı destek ve eğitim programlarının yaygınlaştırılmasının ve aile içi iletişimin geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar kelimeler: Aile işlevleri; çocuk davranış problemleri; çocuk psikolojisi; ebeveyn uyumu; sosyoekonomik etmenler.

1. GİRİŞ

Aile, bireyin dünyaya geldiği ve gelişimini sürdürdüğü temel toplumsal birimdir. Çocukların kişilik gelişimi ve toplumsal uyum becerileri aile içindeki ilişkilerden ve rollerden etkilenmektedir. Araştırmalar, sağlıklı bir aile yapısının çocukların davranışsal ve duygusal gelişimini olumlu etkilediğini göstermektedir. Bu bağlamda aile içi uyum, ebeveynlerin çocuklarıyla ilişkileri ve sosyoekonomik etmenler çocuğun gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır.

Son yıllarda aile yapısının ve aile işlevlerinin çocuklarda davranış problemleri üzerindeki etkileri çok sayıda disiplin tarafından ele alınmıştır. Çocukların sağlıklı yetişmesinde özellikle aile içi iletişim, problem çözme kapasitesi ve duygusal desteğin önemi vurgulanmaktadır. Buna karşılık aile içi çatışmalar, ebeveynler arasındaki uyumsuzluk ve işlevsel yetersizlikler çocuklarda çeşitli davranış problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırma, 7–12 yaş grubundaki çocukların davranış problemleri ile aile içi dinamikler, ebeveyn uyumu ve sosyoekonomik etmenler arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel hedefleri, sağlıklı aile işlevlerinin çocukların sosyal ve duygusal uyumundaki rolünü ortaya koymak, davranış problemlerini etkileyen başlıca faktörleri belirlemek ve bunların önlenmesine yönelik öneriler geliştirmektir.

Ebeveynlerin eğitim düzeyi ve gelir durumu gibi sosyoekonomik ve demografik değişkenlerle aile içindeki çatışmaların çocukların davranış problemleri üzerindeki etkileri ayrıntılı biçimde değerlendirilerek sağlıklı aile ortamının katkılarının açıklanması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda çocuklara yönelik eğitim programlarının ve aile destek mekanizmalarının önemi vurgulanmakta; uygulayıcılara, ebeveynlere ve eğitimcilere yol gösterecek öneriler amaçlanmaktadır.

Araştırma bulgularının aile iletişimini ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaları desteklemesi, çocuk davranış problemlerinin önlenmesine katkı sağlaması ve hem akademik hem uygulamalı alanlara yarar sunması beklenmektedir.

3. YÖNTEM

Araştırma, İstanbul'daki resmî ve özel okullarda öğrenim gören 7–12 yaş grubundaki 172 çocuğu ve ailelerini kapsamaktadır. Veri toplama araçları olarak Aile Değerlendirme Ölçeği, Achenbach Çocuk Davranış Listesi ve sosyodemografik bilgileri içeren Demografik Bilgi Toplama Formu kullanılmıştır.

Veriler SPSS 26.0 yazılımıyla analiz edilmiş; betimleyici istatistikler, korelasyon analizi ve çoklu doğrusal regresyon gibi yöntemlerden yararlanılmıştır. Çalışmada aile işlevleri ile çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Grup karşılaştırmalarında iki gruplu değişkenlere "t" testi, ikiden fazla gruba sahip değişkenlere "F" testi uygulanmış; gruplar arasındaki farkın kaynağını belirlemek için kaynakta "schefee" olarak yazılan Scheffé testi kullanıldığı belirtilmiştir.

Özgün metin, ebeveynlerin yaşı, medeni durumu, eğitimi, mesleği, yaşamlarının en uzun bölümünü geçirdikleri yer, çocuk sayısı, çocukların yaş ve cinsiyetleri ile aile tutumlarına ilişkin değerlendirmeler gibi değişkenleri ele almaktadır. Ebeveynlerin çocukların sorunlarıyla baş etme düzeyi, çocuklarının duygusal gelişimini değerlendirme biçimi ve onlarla geçirdikleri zaman da incelemeye alınmıştır.

3.1. Ölçeklerin güvenirliği

Ölçme aracı	Kaynakta bildirilen güvenirlik
Aile Değerlendirme Ölçeği (FAS/FDS)	Alt ölçeklerde Cronbach alfa α > 0,80
Achenbach Çocuk Davranış Listesi (ACDL)	Alt boyutlarda Cronbach alfa 0,75–0,85

Bu güvenirlik değerleri, kaynak metinde kullanılan ölçme araçlarının güçlü bir istatistiksel temele sahip olduğunun göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

3.2. Örneklemin yapısı ve dağılımı

Kaynakta, 172 çocuk ve ebeveynlerinden oluşan toplam 293 kişinin araştırmaya katıldığı ifade edilmektedir. Ebeveyn yapısı için iki ebeveynli ailelerin oranı %70 (metinde 241 kişi), tek ebeveynli ailelerin oranı %30 (52 kişi) olarak sunulmuştur. Bu sayısal ifadeler arasındaki tutarsızlık aşağıdaki editoryal değerlendirmede ayrıca belirtilmiştir.

Değişken	Dağılım (kaynak verisi)
Çocukların cinsiyeti	Erkek %53,5 (92); kız %46,5 (80)
Okul türü	Devlet okulu %69,8 (120); özel okul %30,2 (52)
Aile yapısı	Çekirdek aile %81,4 (140); geniş aile %18,6 (32)
Ebeveynlerin medeni durumu	Evli %87,2; boşanmış %12,8
Hane gelir düzeyi – ilk dağılım	Düşük %29,1; orta %52,3; yüksek %18,6

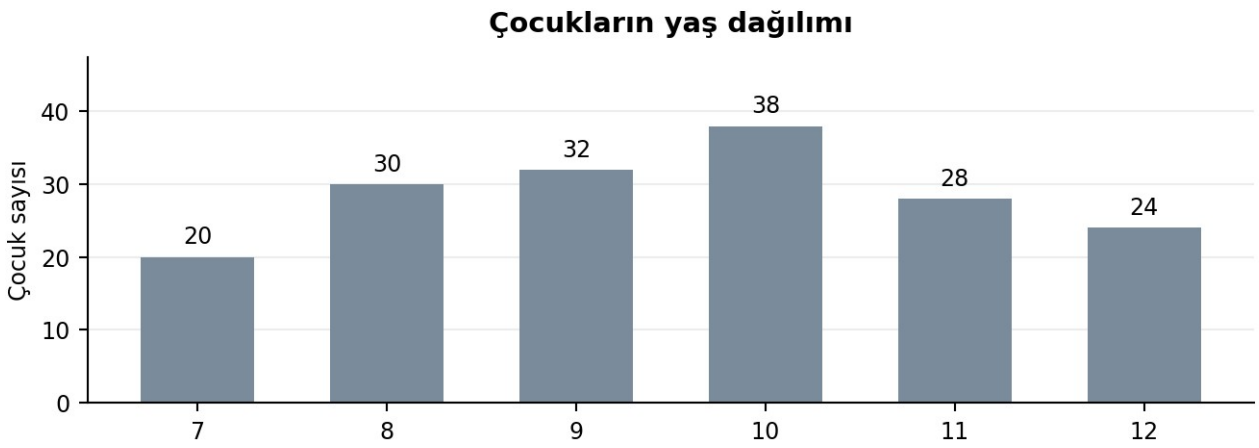

Şekil 1. Çocukların yaş dağılımı. Özgün metindeki sayılarla yeniden çizilmiştir (n=172).

Çocukların yaş ve cinsiyet bakımından dengeli bir dağılım gösterdiği ve devlet okullarına devam edenlerin oranının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bu durum, kaynak metinde daha geniş bir sosyoekonomik kesime erişim sağlandığı biçiminde yorumlanmaktadır.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırma sonuçlarına göre aile işlevlerinin sağlıklı biçimde yürütülmesi, çocukların sosyal ve duygusal uyum becerilerini güçlendirmektedir. Aile içi etkili iletişim, problem çözme kapasitesi ve duygusal destek başlıca olumlu etmenlerdir. Aile içi çatışmalar, ebeveynler arasındaki uyumsuzluk ve ekonomik güçlükler ise çocuklarda davranış problemlerinin artmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Ekonomik durum, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve çocukların yaşadığı çevre; hem aile işlevlerini hem de çocuk davranışlarını etkileyebilmektedir. Örneğin, düşük gelirli ailelerde yaşayan çocukların sosyal uyum sorunlarını daha sık yaşayabildiği bildirilmektedir. Aile tutumu ve iletişim tarzının davranış problemleriyle ilişkili olduğu; özellikle otoriter ya da ilgisiz aile ortamlarında sorunların daha sık görüldüğü, demokratik ve hoşgörülü ortamlarda ise daha düşük düzeyde gözlendiği ifade edilmektedir.

4.1. İstatistiksel analiz sonuçları

Analiz	Bulgular
Korelasyon: aile içi iletişim – davranış problemleri	Pearson r = −0,45; anlamlı ve ters yönlü ilişki
Regresyon: sosyoekonomik durum	Davranış problemlerindeki değişimin %30'unu açıklayan anlamlı yordayıcı; p < 0,05
Ebeveyn eğitimi – duygusal gelişim	Pozitif etki katsayısı β = 0,35
Bağımsız gruplar t testi: okul türü	t = 1,34; p > 0,05; anlamlı fark yok
Tek yönlü ANOVA: gelir grupları	F(2,169) = 4,56; p < 0,01; düşük gelirde daha fazla problem
Ebeveyn eğitimi – davranış kontrol puanı	r = 0,11; zayıf pozitif ilişki
Çocuk yaşı – davranış kontrol puanı	r = 0,01; çok zayıf ilişki

Aile içi iletişim güçlendikçe çocukların davranış problemlerinin azaldığı bildirilmektedir. Sosyoekonomik koşulların çocuk gelişimi üzerindeki önemi, regresyon ve varyans analizi bulgularıyla vurgulanmıştır. Ebeveyn eğitimi ve davranış kontrolü arasındaki 0,11 düzeyindeki ilişki ise zayıf olarak nitelendirilmiştir.

4.2. Sosyoekonomik durum, aile yapısı ve çocukların davranışları

Kaynağa göre katılımcı ailelerin %29,1'i düşük, %52,3'ü orta ve %18,6'sı yüksek gelir grubundadır. Çocukların %81,4'ü çekirdek, %18,6'sı geniş ailelerde yaşamaktadır; %87,2'sinin ebeveynleri evli, %12,8'inin ebeveynleri boşanmıştır. Orta gelir grubunun ağırlığı, örneklemin ekonomik çeşitliliği bağlamında yorumlanmakta; boşanmış ebeveynlerin çocukları için daha ayrıntılı inceleme önerilmektedir.

Aile yapısının ve ebeveyn tutumlarının çocukların davranışsal ve duygusal gelişimiyle doğrudan ilişkili olduğu; gelir düzeyi, okul türü ve ebeveynlerin çocuklarına ayırdığı zamanın aile danışmanlığı süreçlerinde dikkate alınması gereken unsurlar olduğu belirtilmektedir.

4.3. Ebeveynlerin demografik özellikleri ve aile dinamikleri

Ebeveyn katılımcıların %60'ı kadın, %40'ı erkektir. Katılımcıların %60'ı 30–40 yaş aralığındadır. Eğitim açısından %40'ının lise, %35'inin üniversite mezunu olduğu bildirilmektedir. Kaynak metin, katılımcı annelerin çocuk bakımında etkin rol aldığını ve örneklemin eğitim düzeyinin görece yüksek olduğunu belirtmektedir.

Aile dinamiklerine ilişkin ayrı bir dağılımda, ebeveynlerin %50'si kendini orta gelirli, %25'i düşük gelirli ve %25'i yüksek gelirli olarak değerlendirmiştir. Bu dağılım, daha önce verilen %29,1–%52,3–%18,6 dağılımından farklıdır; her ikisi de kaynakta yer aldığı gibi aktarılmıştır.

Aile ortamının algılanışı	Oran
Demokratik/hoşgörülü	%40
Koruyucu	%30
Otoriter/baskıcı	%20
İlgisiz	%10

Ebeveynlerin %50'si çocuklarına günde 2–4 saat, %30'u 1–2 saat, %20'si ise dört saatten fazla zaman ayırdığını bildirmiştir. Makale, aile içi etkileşimin yüksekliğini çocuklara ayrılan zamanla ilişkilendirmektedir.

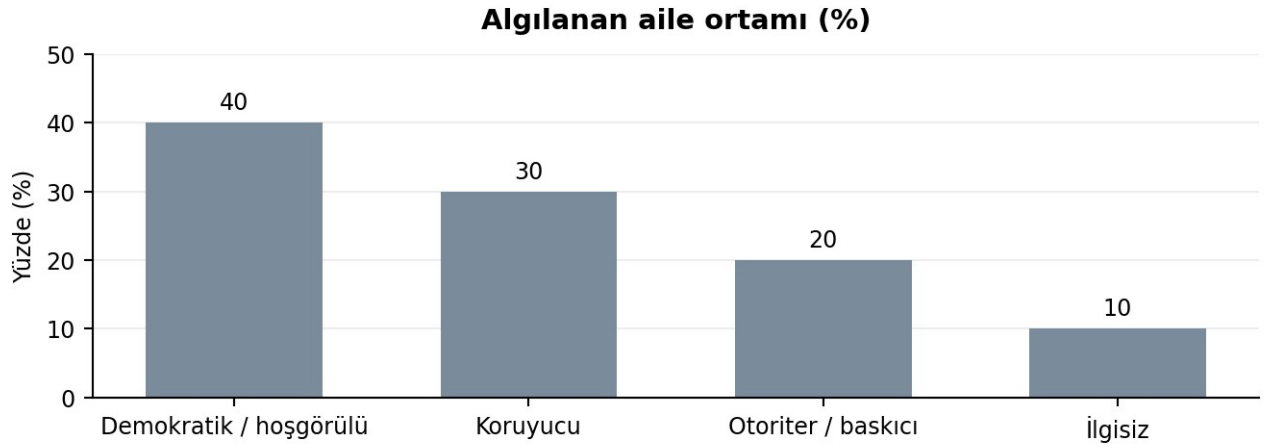

Şekil 2. Ebeveynlerin algıladıkları aile ortamının dağılımı. Özgün oranlarla yeniden çizilmiştir.

4.4. Çocuklarda davranış problemleri

Çocuklarda bildirilen en yaygın davranış problemleri, dikkat eksikliği (%40), saldırganlık (%30) ve sosyal geri çekilmedir (%30). Otoriter ve baskıcı aile ortamlarında davranış problemlerinin daha yüksek, demokratik ve hoşgörülü aile ortamlarında ise daha düşük düzeyde görüldüğü belirtilmektedir. Aile ortamı ve iletişim tarzı, çocukların davranış problemleriyle ilişkili belirleyici unsurlar arasında değerlendirilmektedir.

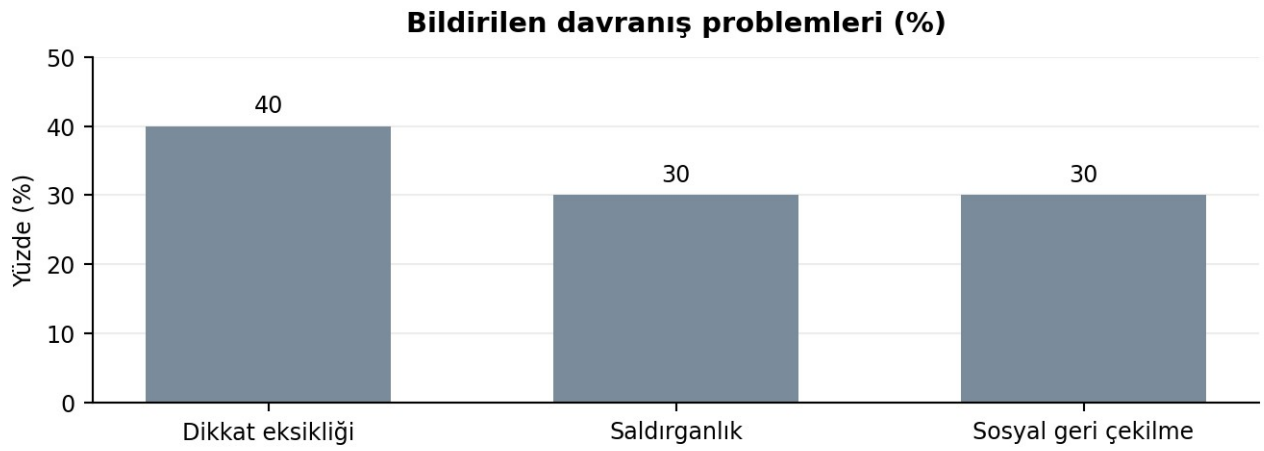

Şekil 3. Kaynak metinde bildirilen davranış problemi türlerinin dağılımı.

4.5. Ebeveynlerin öz değerlendirmeleri

Ebeveynlerin çocuklarının sorunlarıyla baş etme kapasitesini değerlendirmesinde %50 kendisini "orta düzeyde yeterli", %30 "oldukça yeterli", %20 "yetersiz" görmektedir. Çocuğun duygusal gelişimini değerlendirme sorusunda ise %60 "yeterli", %30 "çok yeterli", %10 "çok yetersiz" yanıtını vermiştir.

Kaynak, ebeveynin kendisini yeterli görmesinin çocuklarda davranış problemlerini önlemede önemli bir etmen olduğunu; kendisini yeterli bulan ebeveynlerin çocuklarında daha az davranış problemi gözlendiğini ifade etmektedir. Demokratik ve hoşgörülü aile ortamlarının olumlu davranışların gelişimini desteklediği, otoriter tutumların ise problem davranışlarla birlikte görüldüğü vurgulanmaktadır.

4.6. Davranış kontrol puanları ve grafiklerin yorumlanması

Ölçüt	Ortalama	Standart sapma	En düşük	En yüksek
Ebeveynlerin sosyoekonomik durumu	1,93	0,81	1,00	3,00
Çocuk davranış kontrol puanı	74,38	14,25	50,00	100,00

Kaynak grafiklerin yatay ekseninde ebeveynlerin sosyoekonomik durumu, düşey ekseninde çocukların davranış kontrol puanları gösterilmektedir. Grafik açıklamalarında değişkenlerin farklı sosyoekonomik gruplarda geniş bir aralığa dağıldığı ve başka değişkenlerin de davranış kontrolüyle ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Aynı bölümde bir yandan anlamlı ilişkiden söz edilirken, diğer yandan sosyoekonomik durum arttıkça belirgin bir değişim görülmediği ifade edilmektedir. Bu iki açıklama özgün metnin bir parçasıdır.

Grafiklerde ortalama, standart sapma, çeyrekler ve en yüksek değerlerin gösterildiği; ebeveyn eğitim düzeyi ile çocukların davranış kontrolü arasında zayıf pozitif ilişki bulunduğu ($r = 0,11$) açıklanmaktadır. Çocuk yaşıyla davranış kontrol puanı arasındaki korelasyon ise 0,01 olarak verilmiş, bunun çok zayıf bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Yaş ve davranış kontrolü saçılım grafiğinde belirgin eğilim gözlenmediği ifade edilmektedir.

Makale, daha kapsamlı yorumlar için yaş dışındaki değişkenlerin de incelenmesini önermektedir. Veri noktalarının sayısal koordinatları kaynakta tek tek verilmediğinden, bu çevrilmiş sürümde aslına dayanmayan yeni bir saçılım grafiği üretilmemiştir. Grafiklerin özgün görünümleri kaynak PDF'de yer almaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, sağlıklı aile dinamiklerinin 7–12 yaş grubundaki çocukların davranışsal ve duygusal gelişimindeki etkisini vurgulamaktadır. Bulgular; etkili iletişim, problem çözme becerileri, açık rol tanımları

ve aile içi duygusal desteğin çocukların sosyal ve duygusal uyumunu geliştirdiğini göstermektedir. Buna karşılık aile içi çatışmaların, ebeveynler arasındaki uyumsuzluğun ve sosyoekonomik güçlüklerin davranış problemlerini artırdığı belirtilmektedir.

Analiz sonuçlarına göre gelir düzeyi ve ebeveyn eğitimi gibi sosyoekonomik faktörler aile işlevselliğini ve dolaylı olarak çocuk davranışlarını etkilemektedir. Sınırlı ekonomik kaynaklara sahip aileler daha yüksek stres düzeyleriyle karşı karşıya kalabilmekte; bu da ebeveyn ilişkilerini ve çocukların iyi oluşunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle sosyoekonomik koşulların iyileştirilmesi, söz konusu güçlüklerle başa çıkma stratejilerinden biri olarak ele alınmaktadır.

Çalışma ayrıca ailelere yönelik eğitim ve destek programlarının önemine dikkat çekmektedir. Bu programların iletişimi, çatışma çözümünü ve duygusal dayanıklılığı güçlendirmeye odaklanması önerilmektedir. Ebeveynlerin destekleyici bir aile ortamı kurmalarına yardımcı olacak beceriler edinmesi, çocuklar açısından olumlu sonuçlar doğurabilir.

Sağlıklı aile ortamları oluşturmak yalnızca bireysel çocuk gelişimi açısından değil, toplumsal iyi oluş açısından da önem taşımaktadır. Gelecekteki araştırmaların aile temelli müdahalelerin uzun dönem etkilerini ve kültürel farklılıkların bu müdahalelere yansımalarını inceleyerek daha geniş bağlamlarda uygulanabilecek stratejiler geliştirmesi önerilmektedir.

6. SINIRLILIK

Özgün makalenin sınırlılık bölümünde çalışma, literatürde önceden yürütülmüş ve yayımlanmış bilimsel araştırmalarla sınırlı olarak tanımlanmaktadır. Bu ifade, makalenin yöntem bölümünde bildirilen katılımcı örneklemiyle birlikte, metinde yer aldığı biçimiyle korunmuştur.

7. BİLDİRİMLER VE ETİK AÇIKLAMA

- Değerlendirme: Çalışmanın iç ve dış danışmanlar tarafından değerlendirildiği belirtilmiştir.
- Çıkar çatışması: Yazarlar bu makaleyle ilişkili çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmiştir.
- Finansal destek: Yazarlar makale için finansal destek kullanılmadığını bildirmiştir.

Etik açıklamada, bilimsel araştırma ve yayıncılığın dürüstlük, açıklık, nesnellik ve başkalarının bulgularına ve üretimlerine saygı ilkelerine dayandığı vurgulanmaktadır. Özgün metinde Helsinki Bildirgesi ölçütlerinin dikkate alındığı ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

Özgün makalenin kaynakçası 100 numaralı bibliyografik kayıttan oluşmaktadır. ResearchGate üzerinden tarayıcıda yazdırılan ve bu çevirinin teslimi için sağlanan 8 sayfalık dosya, özgün dergi makalesinin yalnızca ilk altı sayfasını ve web arayüzünü içerdiğinden kaynakçanın 7–9. sayfaları bu dosyada bulunmamaktadır. Kayıtları eksik veya tahminî biçimde yeniden üretmemek için tam kaynakçaya erişim bağlantısı aşağıda verilmiştir. Kaynakça künyeleri özgün dilindedir; metindeki bulgu ve analiz bölümlerinin Türkçe çevirisi yukarıda tamamlanmıştır.

Özgün dergi PDF’si (9 sayfa, kaynakça 7–9. sayfalarda):
https://ayaktangelensaglik.com/wp-content/uploads/2025/02/1738820342.pdf

ResearchGate yayın kaydı:
https://www.researchgate.net/publication/388779491_The_Role_of_Family_Characteristics_on_Child_Behavior_Problems

KAYNAK METNE İLİŞKİN EDİTORYAL NOTLAR (ÇEVİRİ DIŞI)

Bu notlar makaledeki bilimsel iddiaları değiştirmek amacıyla değil, çeviri sırasında fark edilen ve yazar/yayıncı tarafından gözden geçirilmesi yararlı olabilecek kaynak tutarsızlıklarını ayırmak amacıyla eklenmiştir:

- Dergi künyesi: Makale başlığının üzerinde “MRS Journal of Arts, Humanities and Literature” (ISSN 3049-1444) yazarken önerilen atıf satırında “MRS Journal of Multidisciplinary Research and Studies” adı geçmektedir.
- Örneklem: Metinde 172 çocuk ve ebeveynleriyle birlikte toplam 293 kişi denmektedir. Aynı yerde iki ebeveynli/tek ebeveynli aile formülünden 241 + 52 = 293 kişi hesaplanmakta; dolayısıyla 293’ün çocukları kapsayıp kapsamadığı belirsiz kalmaktadır.
- Gelir grupları: Haneler için %29,1/%52,3/%18,6; ebeveynlerin öz değerlendirmesinde %25/%50/%25 olmak üzere iki farklı gelir dağılımı verilmektedir.
- Araştırma tasarımı: Yöntem ve bulgularda katılımcı verileri analiz edilirken sınırlılık bölümünde çalışmanın yayımlanmış literatürle sınırlı olduğu belirtilmiştir.
- Sosyoekonomik durum ile davranış kontrolü: Grafik açıklamalarında hem anlamlı ilişki bulunduğu hem de sosyoekonomik düzey arttıkça anlamlı değişim görülmediği ifade edilmektedir.
- DOI: 10.13140/RG.2.2.29582.68169 DOI’si etkin olup ResearchGate’e yönlendirmektedir; bu, Zenodo arşiv kimliği değildir. Bu makale için doğrulanmış ayrı bir Zenodo DOI’si tespit edilmemiştir.